

ARTYKUŁY I KOMUNIKATY

Hanna Bias

Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach

e-mail: h.bias@am.katowice.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-2323-534X>

Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej – specjalna przestrzeń, specjalne zbiory, specjalny odbiorca

Abstrakt: Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej, działające przy Bibliotece Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, założono w 1968 r., by wypełnić lukę w zakresie dokumentacji dawnej i współczesnej kultury muzycznej całego regionu śląskiego. Archiwum skupiło się na gromadzeniu wszelkich świadectw twórczości i rozwoju muzyki, a z racji swojego położenia większa część zbiorów dotyczy działalności muzycznej na Górnym Śląsku. W artykule przedstawiono historię powstania tego miejsca, specyfikę zbioru, wraz z dopowiedzeniem o zgromadzonych najcenniejszych silesiakach, oraz zaprezentowano plany na przyszłość, które pozwolą Archiwum zaistnieć nie tylko w najbliższym regionie czy kraju, ale także na arenie międzynarodowej.

Słowa kluczowe: Archiwum. Biblioteka akademicka. Kultura muzyczna. Rękopis muzyczny. Silesiak. Śląsk. Region. Zbiory specjalne

Wprowadzenie

Sięgająca wczesnego średniowiecza, wspaniale rozwijająca się także w okresach renesansu, baroku i klasycyzmu kultura muzyczna regionu śląskiego wymagała znacznej intensyfikacji prac dokumentacyjnych i rozwinięcia kompleksowych badań historycznych. Działo i działa wprawdzie kilka placówek bibliotecznych, w których zbiorach znajdują się liczne cenne zabytki naszej kultury muzycznej: Biblioteka Uniwersytecka i Biblioteka Kapitułna we Wrocławiu, Biblioteka Uniwersytetu Warszaw-

skiego, lecz żadna z nich nie obejmuje swoim zasięgiem całości etnicznej Śląska w jej rozwoju historycznym aż do czasów współczesnych.

Potrzeba dostępu do muzycznych silesiaków, czyli wszelkiego rodzaju świadectw przejawów kultury muzycznej Śląska, była powodem utworzenia w roku akademickim 1966/1967 odrębnej jednostki przy Bibliotece Akademii Muzycznej w Katowicach, która miała zdynamizować rozwój badań nad historią muzyki śląskiej. Formalnie Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej przy Bibliotece Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach zaczęło istnieć od 1968 r., ze stanem zbiorów w liczbie 550 woluminów. Archiwum skupiło się na gromadzeniu różnorodnych świadectw twórczości i rozwoju muzyki na rozległej przestrzeni geograficznej, obejmującej Górny Śląsk, Śląsk Cieszyński, Opawski, Dolny z Wrocławiem, Legnicą, Głogowem aż po Żagań i Zgorzelec (Akademia Muzyczna, 2015).

Inicjatorem powstania Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej był Karol Musioł – Dyrektor Biblioteki katowickiej Akademii Muzycznej. Germanista i bibliotekarz z wykształcenia, historyk z zamiłowania, szybko dał się poznać jako sprawny organizator i działacz społeczny, zwłaszcza w sferach krajowych i międzynarodowych organizacji bibliotekarskich. Wśród jego licznych publikacji wiele jest poświęconych związkom polsko-niemieckim, tak w zakresie rozwoju kultury muzycznej, jak i wzajemnych kontaktów wybitnych przedstawicieli muzyki i literatury obu narodów (Moll, 2004, s. 33). K. Musioł poświęcił historii muzyki śląskiej kilkanaście prac, odpierając w nich często ataki próbujące umniejszyć czy zlekceważyć rolę tego regionu w artystycznym dorobku kraju. Przekonywał o równouprawnieniu tej ziemi w dziedzinie osiągnięć kulturalnych i artystycznych, zarówno w przeszłości, jak i współcześnie. Pisał o zasługach Śląska w zakresie wzajemnego przekazywania zdobyczy muzyki między poszczególnymi krajami, gdyż już od najwcześniejszego okresu rozwoju kultury muzycznej, ziemia śląska była pomostem między wschodem i zachodem. Jego dociekania badawcze koncentrowały się na historycznym rozwoju ziem, na których przenikały się i wzajemnie inspirowały wpływy polskie, czeskie i niemieckie. Pisał także o tym, że dzięki pośrednictwu Śląska polska muzyka ludowa została nie tylko odkryta przez europejską kulturę artystyczną, lecz z powodu swej oryginalności i świeżości stała się też istotną jej częścią. Szczególną inwencję wykazał w wydobywaniu z zapomnienia muzyków urodzonych na Śląsku, którzy asymilowali się w kręgu tych trzech narodów, wnosząc swój wkład w muzyczną kulturę Europy (Bias, 1988, s. 164–165). Przykładami takich artykułów są: *Die Carl Hauptmann-Handschriften in der Schlesischen Bibliothek* (Musioł, 1958), *Wymowa społeczno-polityczna songów i pieśni Brecht-*

ta (Musioł, 1974), *Rozwój śląskiej muzyki artystycznej. Od średniowiecza do klasycyzmu* (Musioł, 1977), *August Heinrich Hoffmann von Fallersleben und das oberschlesische Volkslied. Ein Beitrag zur Geschichte der romantischen Volksliedforschung* (Musioł, 1977), *Wkład Śląska do polskiej i europejskiej kultury muzycznej w okresie Baroku* (Musioł, 1980).

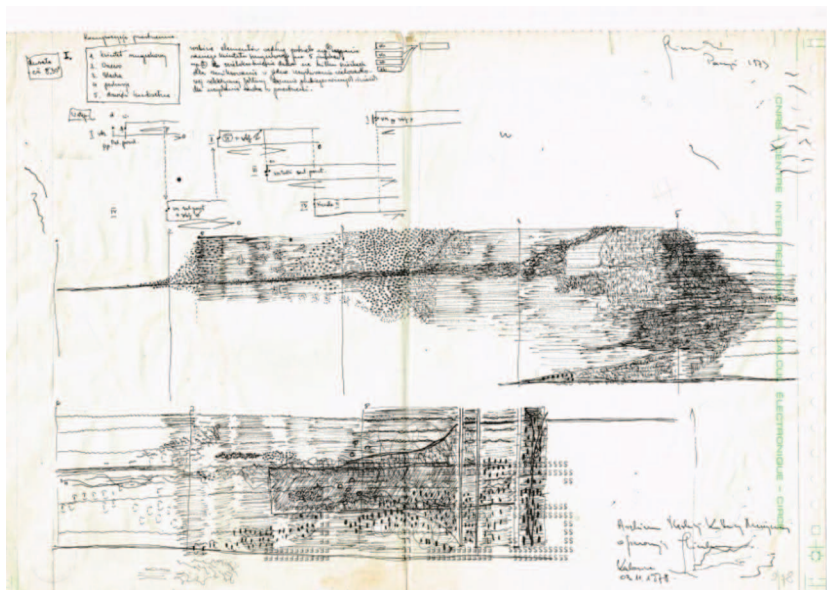
Zbiory

Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej rozwija swoją działalność w trzech zasadniczych kierunkach. Do jego podstawowych zadań należy gromadzenie, opracowywanie i organizowanie dostępu naukowcom, badaczom kultury muzycznej i osobom zajmującym się jej popularyzacją oraz studentom, a w szczególności do: rękopisów i druków muzycznych, piśmiennictwa i dokumentów życia muzycznego w oryginałach lub reprodukcjach. Do głównych celów Archiwum należy stworzenie bogatego warsztatu pracy dla badaczy m.in. z dziedzin muzykologii, historii kultury i teorii muzyki. Istnienie takiej placówki w ramach biblioteki szkoły wyższej stwarza szczególną szansę dla zainteresowania muzyką artystyczną regionu młodzieży studiującej. Należy podkreślić, że bez działalności Archiwum gromadzone zbiory pozostawałyby w rozproszeniu. Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej w skali regionu, ale także na forum ogólnokrajowym jako instytucja gromadząca zasoby z dziedziny sztuk muzycznych, łączy pracę podstawową z organizatorską, naukową z muzyczną oraz wydawniczą z dydaktyczną (Markiewicz, 1995, s. 3–4).

Gromadzenie kolekcji rozpoczęto od zbiorów i danych o działalności muzycznej na Górnym Śląsku, głównie z racji na bujnie rozwijający się od połowy XIX w. ruch polskich zespołów chóralnych będący rezultatem wzrostu świadomości przynależności Ślązaków do polskiego kręgu kulturowego. Również na bieżąco prowadzona jest dokumentacja profesjonalnego życia muzycznego w okresie niepodległości międzywojennej, aż po wydarzenia aktualne, z uwzględnieniem także przejawów życia muzycznego Dolnego Śląska, np. festiwali: „Vratislavia Cantans”, Wrocławskiego Festiwalu Polskiej Muzyki Współczesnej, Turnieju Chórów „Legnica Cantat” czy Festiwalu Chopinowskiego w Dusznikach Zdroju (Markiewicz, 1995, s. 6–7). W katalogach Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej zarejestrowano już około 30 000 jednostek.

Do najcenniejszych zbiorów należą niewątpliwie autografy i rzadkie wydania dzieł Józefa Elsnera (nauczyciel Fryderyka Chopina), spuścizny kompozytorskie Jana Sztwiertni, Władysława Macury, Tadeusza Prejz-

nera, Stefana Ślązaka, Jana Gawlasa, Bolesława Woytowicza, część zbiorów folklorystycznych po Stanisławie Wallisie, cenny zbiór śpiewników śląskich, wiele rzadkich dziewiętnastowiecznych druków muzycznych z oficyn wrocławskich oraz rękopisy kompozytorów współczesnych (fot. 1), m.in. Edwarda Bogusławskiego, Henryka Mikołaja Góreckiego, Wojciecha Kilara, Eugeniusza Knapika, Aleksandra Lasonia, Witolda Szalonka, Józefa Świdra. Od 2010 r. pracownicy Archiwum katalogują programy i afisze w bazie danych online. Obecnie w katalogu znajduje się 16 500 takich rekordów (Akademia Muzyczna, cop. 2008).

Fot. 1. Rękopis muzyczny *Kompozycja przestrzenna* Aleksandra Glinkowskiego
Źródło: Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

W zbiorze dokumentów życia muzycznego przechowywane są liczne unikalne programy i afisze związane z bogatym ruchem śpiewaczym śląskiego regionu (m.in. spuścizna Chóru mieszanego „Ogniwo”, afisze od 1922 r.); z działalnością takich instytucji jak Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach (afisze od 1929 r.), Filharmonia Śląska (afisze od 1946 r.), Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach (afisze od 1971 r.), Opera Śląska (afisze od 1948 r.), Instytucja Promocji i Upowszechniania Muzyki Silesia (afisze od 1989 r.), Opera Wroclawska (afisze od 1955 r.), Filharmonia we Wrocławiu (od 1961 r.); a także dokumentujące artystyczną twórczość solistów i zespołów kameralnych, m.in. B. Woytowicza (pianista i kom-

pozytor), Józefa Cetnera (skrzypek), Władysławy Markiewiczówny (pianistka), Tadeusza Żmudzińskiego (pianista), Lidii Kozubek (pianistka), Juliana Gembalskiego (organista), Kwartetu Śląskiego.

Kolekcja dokumentuje ponadto historię festiwali (Festiwal Prawykonania Polska Muzyka Najnowsza, Festiwal Śląska Jesień Gitarowa, Śląska Trybuna Kompozytorów), konkursów muzycznych (Międzynarodowy Konkurs Dyrygentów im. Grzegorza Fitelberga w Katowicach, Konkurs Muzyczny im. Michała Spisaka w Dąbrowie Górniczej, Międzynarodowy Konkurs Wokalistyki Operowej im. Adama Didura w Bytomiu), a także wykładów i konferencji.

Część afiszy zdobią autografy wykonawców, m.in. Krystiana Zimmermana (pianista), Antoniego Szafranka (dyrygent), Andrzeja Hiolskiego (śpiewak), Mściława Rostropowicza (wiolonczelista). Do najcenniejszych należą dziewiętnastowieczne zabytkowe afisze wywodzące się z Krakowa, następnie z Warszawy, Wilna i Lwowa. Część z nich prezentuje działalność artystyczną Karola Lipińskiego, braci Kątskich: Apolinarego i Antoniego, oraz braci Wieniawskich: Henryka i Józefa.

W 2007 r. zmieniła się siedziba Biblioteki. Zbiory zostały przeniesione do nowo wybudowanego budynku Centrum Nauki i Edukacji Muzycznej, w którym powierzchnia Biblioteki zajmuje 909 m². Zadbano również i o to, aby w tej przestrzeni wydzielić specjalne miejsce dla Archiwum (fot. 2). Zastosowano specjalistyczny system chroniący zbiory. Za jedną z szaf znajduje się butla z dwutlenkiem węgla¹. Aktywacja systemu odbywa się za pośrednictwem elektrycznych mechanizmów spustowych. Poza tym zakupiono specjalistyczne szafy, pudła, materiały bezkwasowe, które mają chronić zbiór przez kolejne dziesięciolecia. Jedną z wytycznych w trakcie budowy nowej przestrzeni było umieszczenie w Archiwum szafy pancerniej. Architekt musiał zmieniać plan ze względu na wagę tego mebla, należało bowiem wzmocnić strop. W szafie przechowywane są najcenniejsze obiekty, m.in. księgi liturgiczne z I poł. XVII w. zawierające chorały gregoriańskie, autografy takich muzyków, jak Igor Strawiński, H.M. Górecki, W. Kilar, pamiątki osobiste kompozytorów Młodej Polski: Ludomira Różyckiego (okulary, maska pośmiertna, medale), Grzegorza Fitelberga (batuty).

¹ Gazowe systemy gaśnicze stosuje się w zwalczaniu pożaru w otoczeniu, w którym niepożądane jest użycie wody.

Fot. 2. Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej w 2017 r.
Źródło: Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

Działalność muzyczna

Drugim celem, jaki założyło sobie Archiwum, było upowszechnianie dawnej i współczesnej muzyki śląskiej. Zainicjowany w 1972 r. cykl koncertowy „Silesia Cantat” stanowi realizację owych zamierzeń. W ramach cyklicznych imprez organizowanych w Katowicach, Pszczynie, Cieszynie, Rybniku i innych miastach województwa zabrzmiały utwory solowe, kameralne, chóralne i symfoniczne kompozytorów śląskich wszystkich epok. Prezentowano utwory takich artystów, jak: J. Elsner, Jakub Gołąbek, Grzegorz Gerwazy Gorczycki, Filip Gotschalk, Jerzy Liban z Legnicy, Johann Schobert, Thomas Stolzer, Georg Philipp Telemann, Leopold Silvius Weiss. Z zakresu współczesnej muzyki kompozytorów środowiska katowickiego i cieszyńskiego wykonano dzieła takich twórców, jak: Roman Berger, E. Bogusławski, Ryszard Gabryś, J. Gawlas, Aleksander Glinkowski, H.M. Górecki, Jan Wincenty Hawel, Eugeniusz Knapik, Stanisław Kotyczka, Andrzej Krzanowski, W. Macura, W. Szalonek, J. Świder. Mamy tu do czynienia z ekspansywną działalnością skierowaną z jednej strony na wydobywanie z zapomnienia muzyki dawnej i propagowanie współczesnej muzyki śląskiej, jej twórców i działaczy, z drugiej zaś na zainteresowanie wykonawców muzycznych repertuarem utworów powstałych na Śląsku (Bias, 1988, s. 162–163).

Cykl koncertów podzielono na trzy grupy kompozytorskie: programy monograficzne (tu należą wieczory poświęcone J. Elsnerowi w 200. rocznicę jego urodzin i J. Sztwiertni w 30 lat po tragicznej śmierci w obozie hitlerowskim Gusen), koncerty wypełnione w całości dziełami śląskimi o wartości historycznej i spotkania z muzyką współczesną. Fakt, iż wieczory muzyki dawnej aż w połowie zdeterminowały ogólną liczbę i tematykę imprez, świadczy o słusznym rozumieniu przez organizatorów wartości dokumentów artystycznych. Są to zresztą na ogół dokumenty przeszłości muzycznej, niezwykle cenne. Wysłuchano także utworów zapomnianych, a co więcej – prawykonań nowo odkrytych zabytków polskiej muzyki dziewiętnastowiecznej. Popularnością cieszyły się też koncerty muzyki współczesnej, przedstawiające bardzo różnorodny zestaw propozycji twórczych. Tu w przewadze znalazły się utwory wykonywane po raz pierwszy – kompozycje H.M. Góreckiego, E. Bogusławskiego, W. Szalotka, J. Świdra. Prawykonania objęły pozycje będące wyrazem skrajnie odmiennych postaw twórczych. Obok bowiem utworów instrumentalnych mieliśmy do czynienia ze scenicznymi próbami o ambicjach neooperowych (R. Gabryś, S. Kotyczka) (Markiewicz, 1995, s. 20–37).

Działalność badawcza

Inicjowanie badań naukowych, organizacja i współorganizacja sympozjów i konferencji to trzecia dziedzina działania Archiwum. Do ważniejszych osiągnięć w tym zakresie zaliczyć należy sesję *Chopin na Śląsku* zorganizowaną w 1973 r., trzydniowe sympozjum o tematyce *Kultura muzyczna ziemi cieszyńskiej*, które wzbogaciło wiedzę o muzyce artystycznej i ludowej naszego regionu, zorganizowane wspólnie z Wydziałem Wychowania Muzycznego Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie w 1974 r. (Markiewicz, 1995, s. 12–20).

Kolejne dwa sympozja wyjazdowe poświęcone tradycjom śląskiej kultury muzycznej zorganizowało Archiwum w ramach Dni Elsnerowskich w 1974 r. Rok Elsnerowski, który Archiwum uczciło wystawą rękopisów i druków dzieł śląskiego klasyka, zaprezentowaną w Muzeum im. Józefa Elsnera w Grodkowie, w mieście rodzinnym kompozytora, przyniósł ponadto szereg cennych odkryć. Podczas prac nad dokumentacją śląskich czasopism muzycznych K. Musioł odnalazł cztery nieznane do tej pory pieśni J. Elsnera.

Tytuły kolejnych sympozjów to *XXX-lecie Opery Śląskiej* wraz z wystawą plakatów i afiszy bytomskiej Opery, które odbyło się 15 kwiet-

nia 1975 r. w auli Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach, gdzie swoje wystąpienia wygłosili muzykolog Józef Kański oraz teoretycy Karol Bula i Leon Markiewicz; *Oddziaływanie twórczości Karola Szymanowskiego na śląską kulturę muzyczną* miało miejsce 1 grudnia 1977 r. w murach Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej i poruszało takie tematy, jak: *Wpływ Szymanowskiego we wczesnej twórczości Michała Spisaka* (Bożena Mazepa), *Bolesław Woytowicz o Karolu Szymanowskim* (Jolanta Bauman), *Henryk Mikołaj Górecki a Karol Szymanowski* (Leon Markiewicz), *Oddziaływanie estetyczne Karola Szymanowskiego na twórczość i osobowość Witolda Szalonka* (Stanisław Kosz), *Ciągłość tradycji Karola Szymanowskiego w śląskim środowisku kompozytorskim* (Bożena Gieburowska), *Wykonawstwo dzieł Szymanowskiego oraz badania nad jego twórczością na Śląsku* (Lilianna Moll); dwudniowe sympozjum *Tradycje śląskiej kultury muzycznej II* (22–23 maja 1979 r.) podzielono na trzy bloki tematyczne: *Dawna muzyka Śląska*, *Śląski folklor muzyczny*, *Z dziejów śląskiej kultury muzycznej XIX i XX w.* Zwieńczeniem spotkania był Koncert z cyklu „Silesia Cantat”, na którym wykonano kompozycje J. Świdra, Jana Wincentego Hawela, Czesława Grabowskiego, W. Szalonka, A. Krzanowskiego. Konferencja *Organy na Śląsku* zgromadziła 15 oraz 16 marca 1994 r. słuchaczy w auli Akademii Muzycznej w Katowicach, którzy wysłuchali prelekcji Jarosława Stępowskiego, Waldemara Krawca, Witolda Zabornego, Władysława Szymańskiego, Marka Urbańczyka, Henryka Orzyszka, Olgierda A. Nowakowskiego, Leopolda Czacharowskiego, Wojciecha Różaka, Marka Pilcha, Wandy Falk, Roberta Kopoczka, Jerzego Kukli. Imprezie towarzyszył koncert muzyki organowej oraz wystawa *Organy na Śląsku* (Programy oraz afisze Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej, sygn. 101 a Pm, 35 AF).

Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej rozwinęło także własną działalność naukowo-badawczą i wydawniczą. Do ważniejszych prac z tego zakresu należy zaliczyć *Bibliografię Śląskich Czasopism Muzycznych* (Opole 1972) opracowaną przez K. Musioła na podstawie zbiorów 29 bibliotek polskich oraz zagranicznych. Bibliografia zawiera opisy 36 periodyków niemieckich wydawanych od 1801 r., 5 czeskich od 1811 r. i 15 polskich od 1920 r. (Prokopowicz, Spóz, Pięta, 1998, s. 71).

Zapoczątkowano serię wydawniczą pt. „Prace Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej”. W jej ramach ukazały się następujące pozycje: Karol Musioł, *Bibliografia Śląskich Czasopism Muzycznych* (Opole 1972); *Chopin na Śląsku. Zeszyt naukowy wydany z okazji XX-lecia istnienia ekspozytury katowickiej Towarzystwa im. Fryderyka Chopina*, red. Karol Musioł (Katowice 1973); *Kultura muzyczna ziemi cieszyń-*

skiej. *Twórczość i życie muzyczne*, red. Czesław Grabowski (Katowice 1977); *Tradycje śląskiej kultury muzycznej. J. Elsner a polska kultura muzyczna XIX wieku* (Katowice 1977); Eugenia Wybraniec, *Kultura muzyczna w województwie katowickim* (Katowice 1979); *Oddziaływanie Szymanowskiego na śląską kulturę muzyczną*, red. Karol Musioł (Katowice 1980); *Tradycje śląskiej kultury muzycznej II*, red. Karol Musioł (Katowice 1980); Iwona Bias, *Jan Sztwiertnia 1911–1940. Dokumenty życia i twórczości. Katalog wystaw* (Ustroń 1990); Lilianna Manuela Moll, Gabriela Kamska-Jonszta, *Szymanowski na Śląsku. Katalog wystawy w 100. rocznicę urodzin kompozytora* (Katowice 1982); *Organy na Śląsku*, red. Julian Gembalski (Katowice 1984), biografie kompozytorów „szkoły śląskiej”: Iwona Bias, Monika Bieda, Anna Stachura, *Emocja utkana z dźwięku. Edward Bogusławski: życie – dzieło* (Częstochowa 2005); Iwona Bias, *Eugeniusz Knapik kompozytor i pianista* (Katowice 2001); Iwona Bias, *Aleksander Lasoń. Portret kompozytora* (Katowice 2001); Iwona Bias, Monika Bieda, *Władysława Markiewiczówna. Kompozytorka, pianistka, pedagog* (Katowice 2000); Iwona Bias, Monika Bieda, Anna Stachura, *Józef Stompel. Moje życie z muzyką* (Katowice 2003). W cyklu „Faksymilia” zostały wydane dwie pieśni J. Elsnera (Katowice 1975) oraz prospekt pracy Juliusza Rogera z 1863 r. *Pieśni ludu polskiego w Górnym Szląsku* (Opole 1976).

Pozostałe formy działalności

Do stałych form propagowania czytelnictwa i zbiorów Archiwum należą wystawy i okolicznościowe pokazy poświęcone wybitnym muzykom, działaczom, instytucjom oraz towarzystwom muzycznym. Prezentacja kolekcji inspirowane studentów do wybierania tematów swoich prac magisterskich związanych ze spuściznami kompozytorskimi, twórcami, wydarzeniami mającymi swe tradycje w kulturze muzycznej Śląska. Wystawa prezentowana w kwietniu 2018 r. o tytule *Muzyczne oblicza wojny*, przedstawiająca trzy osobistości – Zdenka Karola Runda (1889–1962), T. Prejznera (1903–1944) oraz Stefana Ślązaka (1889–1957), spotkała się ze sporym zainteresowaniem. Muzykolog Magdalena Dziadek w miesięczniku społeczno-kulturalnym „Śląsk” (R. 23, 2018, nr 5 (270), s. 55) opisała ważność podjętego tematu i konieczność zapoznania się z ekspozycją. W mediach społecznościowych Filharmonii Śląskiej oraz Chóru Mieszanego „Ogniwo” pisano o wystawie *Historia pieśni pisaną. 105-lecie katowickiego Chóru Mieszanego „Ogniwo”* prezentowanej w listopadzie 2018 r. Archiwum bierze również czynny udział w Nocy

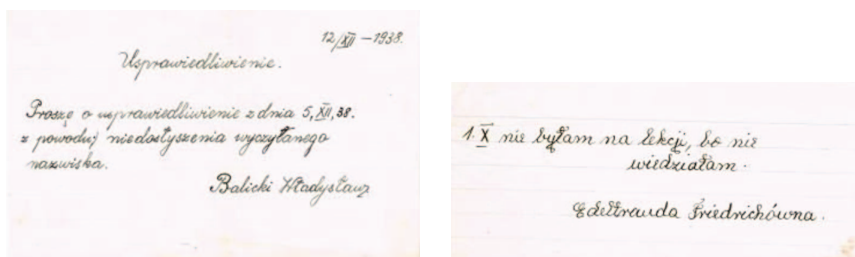
Muzeów. W 2019 r., posługując się gromadzonymi przez dziesięciolecia pamiątkami, przypomniano najważniejsze postaci z dziejów Akademii. Wspomniano trudy powstawania Państwowego Konserwatorium Muzycznego w 1929 r. na podstawie korespondencji między pedagogami. Dużym zainteresowaniem cieszyły się osobiste przedmioty L. Różycyckiego i G. Fitelberga. Nie mogło zabraknąć również pokaźnej liczby muzycznych rękopisów najśłynniejszych kompozytorów zaliczanych w skład śląskiej szkoły kompozytorskiej. Ekspozowano autografy *Siwej mgły* W. Kilara, *Amen* H.M. Góreckiego czy awangardowego *1+1+1+1* W. Szalonka. Wystawę zobaczyło około 70 odwiedzających, którzy zostali oprowadzeni przez czwórkę bibliotekarzy: Hannę Bias, Jolantę Korycką, Martę Kurowską i Barnabę Matusza. W 2018 r. Archiwum wzięło udział w Konkursie fotograficznym organizowanym przez Uczelnię. Inspiracją do wykonania zdjęcia była prawdziwa sytuacja. Akordeonista Marek Andrysek na potrzeby koncertu studiował rękopis partytury A. Krzanowskiego. Ze względu na miniaturowy zapis muzyczny był zmuszony użyć szkła powiększającego. Konkursowa fotografia, podpisana „Detektyw Marek Andrysek tropi zmiany w utworze Andrzeja Krzanowskiego”, zdobyła wyróżnienie (fot. 3).

Fot. 3. Detektyw Marek Andrysek tropi zmiany w utworze Andrzeja Krzanowskiego
Źródło: Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

Archiwum regularnie odwiedzają wycieczki szkolne, studenci, goście z zagranicy, którzy mają okazję zapoznać się z najcenniejszymi

oraz nietypowymi zbiorami. 23 marca oraz 12 kwietnia 2019 r. na terenie Akademii Muzycznej w Katowicach odbyły się zajęcia ze studentami Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego. Studenci ostatniego roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych II stopnia, w ramach przedmiotu prowadzonego przez Annę Seweryn *Projektowanie i aranżacja przestrzeni bibliotecznej*, odwiedzili Akademię Muzyczną. Spotkanie rozpoczęło się spacerem po neogotyckim budynku Akademii, w trakcie którego H. Bias zapoznała zwiedzających z historią uczelni oraz ksiąźnicy. Omówiono plan przeprowadzki do nowego budynku, zarządzanie zbiorem bibliotecznym, współpracę z architektem. Zwrócono uwagę na specjalistyczne wyposażenie biblioteki muzycznej, w szczególności Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. W trakcie spotkań ze zorganizowanymi grupami często przedstawiana jest historia notacji muzycznej, prezentowane są rolki do pianoli, exlibrisy Czesława Niemena, przybliżane są sylwetki absolwentów oraz pedagogów uczelni. W 2019 r., który dla Akademii Muzycznej w Katowicach był rokiem jubileuszowym, podczas spotkań z gośćmi prezentowane były pamiątki dokumentujące 90-lecie uczelni, m.in. listy obecności Wojskowej Szkoły Muzycznej, zabawne usprawiedliwienia studentów Śląskiego Konserwatorium Muzycznego w Katowicach (fot. 4), liczne rękopisy.

Fot. 4. Usprawiedliwienia studentów Śląskiego Konserwatorium Muzycznego w Katowicach (dzisiejsza Akademia Muzyczna), 1938 r.

Źródło: Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej.

Od 1970 r. Biblioteka Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach należy do International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (dalej: IAML). Stowarzyszenie to zajmuje znaczące miejsce wśród międzynarodowych organizacji bibliotecznych i muzycznych. Obecnie skupia ok. 1850 instytucji i członków indywidualnych z 53 krajów. Przedstawiciele Biblioteki Akademii Muzycznej w Katowicach oraz Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej uczestniczą w kongresach i pracach IAML. W strukturze

stowarzyszenia działa Sekcja Archiwów i Centrów Informacji IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres, 2019a), której sekretarzem jest H. Bias. Sekcja ma za zadanie promocję zbiorów archiwalnych na świecie, ich scalanie i fachową konserwację. Nakłania również archiwa i centra informacji do wzięcia udziału w projekcie Répertoire International des Sources Musicales RISM (Międzynarodowy Katalog Źródeł Muzycznych), którego celem jest stworzenie katalogu zawierającego informacje o źródłach muzycznych rozproszonych po całym globie (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres, 2019b).

Podsumowując działania podjęte przez Archiwum, trzeba podkreślić, że jego istnienie przyczyniło się do wzbogacenia świadomości o przeszłości życia muzycznego Śląska. Ze stale powiększających się zasobów Archiwum łatwo korzystać mogą zarówno instytucje muzyczne, wykonawcy, jak i wszyscy ci, którzy kulturę muzyczną tego zróżnicowanego geograficznie regionu zechcą wybrać jako przedmiot i cel swych badań naukowych.

Literatura

- Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. (2015). *Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej*. Pobrane 23 grudnia 2019, z: http://www.am.katowice.pl/?a=65_archiwum-slaskiej-kultury-muzycznej.
- Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. (cop. 2008). Katalog Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. [Baza danych]. Pobrane 23 grudnia 2019, z: <https://askm.am.katowice.pl>.
- Archives and Music Documentation Centres. (2019). Pobrane 23 grudnia 2019, z: <https://www.iaml.info/archives-and-music-documentation-centres>.
- Bias, I. (1988). Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. W: E. Bogusławski, K. Bula, R. Gabryś, L. Markiewicz (red.), *Górnośląski Almanach Muzyczny* (s. 161–165). Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres. (2019a). *Archives and Music Documentation Centres* (2019). Pobrane 23 grudnia 2019, z: <https://www.iaml.info/archives-and-music-documentation-centres>.
- International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (2019b). *Project Group on RISM Series C*. Pobrane 23 grudnia 2019, z: <https://www.iaml.info/project-group-rism-series-c>.
- Markiewicz, L. (1995). *25 lat Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej*. Katowice: Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego.

- Moll, L. (2004). Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej przy Bibliotece Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach. W: W. Spóz, E. Wojnowska, S. Hrabia (red.), *Biblioteka muzyczna 1996–1999* (s. 33–38). Warszawa: Wydawnictwo SBP.
- Musioł, K. (1958). Die Carl Hauptmann-Handschriften in der Schlesischen Bibliothek. W: *Libri*, 8(3–4) (s. 227–284). Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
- Musioł, K. (1974). Wymowa społeczno-polityczna songów i pieśni Brechta. W: K. Musioł (red.), *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach*, 11 (s. 84–97). Katowice: Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna.
- Musioł, K. (1977). Rozwój śląskiej muzyki artystycznej. Od średniowiecza do klasycyzmu. W: *Tradycje śląskiej kultury muzycznej: J. Elsner a polska kultura muzyczna XIX wieku* (s. 5–26). Katowice: Biblioteka Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej; Grodków: Grodkowskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe.
- Musioł, K. (1977). August Heinrich Hoffmann von Fallersleben und das oberschlesische Volkslied: ein Beitrag zur Geschichte der romantischen Volksliedforschung. W: *Jahrbuch für Volksliedforschung*, Jg. 22 (s. 11–22). Berlin: W. de Gruyter & Co.
- Musioł, K. (1980). Wkład Śląska do polskiej i europejskiej kultury muzycznej w okresie Baroku. W: Z.J. Nowak (red.), *Wśród zagadnień polskiej literatury barokowej* (s. 119–129). Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Programy oraz afisze Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej. Archiwum Śląskiej Kultury Muzycznej, sygn. 101 a Pm (29 programów), 35 AF (33 afisze).
- Prokopowicz, M., Spóz, A., Pięła, W. (1998). *Biblioteki i zbiory muzyczne w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo SBP.

Hanna Bias

Library of the Academy of Music Karol Szymanowski in Katowice

e-mail: h.bias@am.katowice.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-2323-534X>

Archives of Silesian Music Culture – special space, special collections, special recipient

Abstract: Archives of Silesian Music Culture alongside the Library of the Academy of Music Karol Szymanowski in Katowice was founded in 1968, in order to fill the void concerning documentation of old and contemporary musical culture of the region of Silesia. It aims at gathering, compiling and making manuscripts and musical prints available to scholars and students. The very existence of the Archive

contributed to enriching our awareness of the past of the musical life of Silesia region. The ever-growing collection of the Archive might be easily used by music institutions, artists as well as all those who have academic interest in the field of musical culture of this geographically diverse region. The article presents the history of the creation of this place, the specifics of the collection and presents plans for the future that will allow the Archive to appear in the minds of not only the nearest region or country, but also on the international arena.

Keywords: Archive. Academic library. Musical culture. Musical manuscript. Silesiak. Silesia. Region. Special collections

Artykuł wpłynął do redakcji 4 września 2020 r.